

УДК 343.326-048.66:378

ІВАНЧУК АНАТОЛІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

*доцент кафедри образотворчого, декоративного мистецтва,
технологій та безпеки життєдіяльності*

*Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОПИСІВ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

Ми дотримуємося думки, що навчальна дисципліна «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» ще досі знаходиться на етапі формування змісту її навчального матеріалу [7]. Звідси слідує, що викладачі цієї навчальної дисципліни повинні перманентно уточнювати, поглиблювати, адаптувати наявний зміст на вносити нову актуальну для сьогодення інформацію у формі навчального матеріалу, на основі якого в студентів будуть формуватися основи безпечної поведінки. Враховуючи сучасні реалії актуальною є проблема наповнення змісту навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» інформацією про антитерористичну діяльність у міському середовищі.

Метою статті є визначення змістової лінії навчального матеріалу про антитерористичну діяльність у міському середовищі на основі аналізу наукових публікацій описового характеру для навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці».

Характерною особливістю наукових публікацій про антитерористичну діяльність у міському середовищі є їхня описова сутність. Вона дає підстави здійснити припущення, що єдиної теорії антитерористичної діяльності досі не розроблено. Разом із цим наративи про смисли та описи феноменів тероризму є цінними джерелами для відбору змісту навчального матеріалу з метою формування основ грамотності з безпеки життєдіяльності в студентів. Для

підтвердження нашого припущення був виконаний аналіз вітчизняних і зарубіжних публікацій відібраних за допомогою пошукової системи Google Академія. Зокрема, з описової публікації Т. Гумбатова [1] ми відібрали низку цитат, в яких містяться характерні ознаки тероризму як соціально-психологічного явища. «... тероризм – це продовження політичної боротьби насильницькими, жорстокими за формою засобами, які наводять страх і жах на населення і суспільство та спрямовані в кінцевому підсумку проти політичних організацій, політичних лідерів і/або державно-владних структур» [1, с. 38]. «Тероризм як соціальне явище ...включає наступні елементи: екстремістську терористичну ідеологію, комплекс організаційних структур для здійснення тероризму..., практику терористичних дій» [1, с. 39]. «Публічність терористичного акту є кардинальним моментом в стратегії тероризму» [1, с. 39]. «Психологічна основа тероризму – радикалізм, екстремізм і фанатизм...» [1, с. 40]. Для України феномен тероризму був актуальний ще задовго до відкритої агресії 24 лютого 2022 року. Згідно глобального рейтингу індексу терористичних актів в 2016 році Україна зайняла 11 місце з коефіцієнтом терористичної активності 7, 132, тоді як Німеччина зайняла 41 місце з коефіцієнтом терористичної активності 4, 308 [6]. «Терористами є окремі особи, групи, що виражають інтереси певних політичних рухів або представляють країну, де тероризм піднесений до рангу державної політики» [8, с. 160].

Як слідує з описово-аналітичного дослідження проведеного І. Патракеєвим [3] щодо поняття «міське середовище» нині не існує єдиного визначення. «...міське середовище належить до антропо-соціо-культурної системи, тобто є різнорідною, гетерогенною, на відміну від гомогенних і механічних систем» [3, с.160]. Таким чином, міське середовище інтегрує в собі різні властивості природи, суспільства та людської діяльності, отже складність такої системи якісно інша, чим у відомих біологічних, чи природних систем. Виходячи з ідей В. Вернадського про ноосферу, дослідник запропонував чотирикомпонентну структуру міського середовища, а саме: біосфера, соціосфера, антропосфера і техносфера [3]. Щодо поняття «техносфери» ним було використане вузьке

контекстне розуміння як сукупності ландшафту, планувальної структури і території, що в певній мірі суперечливо, наприклад, той же ландшафт в міському середовищі буває не лише рукотворний, але й природний. Разом з тим, дослідження І. Патракеєва містить цінні орієнтири для напрямів організації антитерористичної діяльності в міському середовищі, якщо врахувати, що його предметами дослідження може бути екологічний, соціальний, інформаційний, інституційний, економічний аспекти [3].

На основі аналізу реалізованих терористичних актів у США була систематизована ідеологія терористів за такими основними категоріями: етнічно-націоналістична, ліва, релігійна, права [4]. Характерно, що психологія терориста має функціональну аналогію з психологією наповпу [2]. Мова йде, перш за все, про феномен пускового чинника або тригера, наприклад, видами пускових чинників можуть бути президентські вибори, заходи щодо обмеження Covid-19, легітимізація абортів тощо [4]. Основними принципами антитерористичної діяльності повинні бути: активне партнерство; масштабність, гнучкість, адаптованість; готовність діяти [4]. Для превентивної антитерористичної діяльності в міському середовищі варто використовувати Стратегію безпеки ЄС на період із 2020 по 2025рр. [4]. Головна ціль вказаної Стратегії полягає в забезпеченні безпечного для проживання міського середовища. В основі Стратегії лежать такі базові дії: захист громадських місць; безпека онлайн-середовища; обмеження доступу до окремих хімічних речовин; активний розшук терористів; блокування джерел фінансування [4].

Е. Гіртс, К. Карчер, Ю. Дімчева, М. Торібіо розкривають та ілюструють сутність поняття «сек'юритизації міського середовища» на прикладі Англійської набережної в місті Ніцца [5]. Відомо, що на Англійській набережній 14 липня 2016 року після феєрверку до Дня взяття Бастилії був здійснений терористичний акт з використанням вантажівки, що призвів до загибелі 86 людей. В основі сек'юритизації міського середовища покладено принцип активізації афективних реакцій громадян шляхом використання елементів пам'яті про минулу трагедію та інфраструктурної трансформації середовища. Зокрема, на Англійській

набережній були використані як меморіальні дошки, що нагадують про трагедію та насадження пальм, так і елементи пасивного захисту як то бетонні стовпи, кабелі безпеки, а також елементи активного захисту – озброєні поліцейські (див. рис.1 і рис. 2).

Рис. 1. Стовпи безпеки на Англійській набережній у Ніцці [5].

Рис. 2. Озброєні поліцейські на Англійській набережній у Ніцці [5].

Таким чином, трансформоване міське середовище повинне чинити перешкоди для задумів терористів та містити елементи пам'яті про трагедії, що були в минулому з метою впливу на емоційний стан громадян. Базовою змістовою лінією для навчальної дисципліни «Безпека життєдіяльності та основи охорони праці» може бути аналіз наративів про реалізовані в минулому терористичні акти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гумбатов Т. Терор і тероризм: площина понятійної взаємодії. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія: Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. 2013. Вип. 10. С. 36–41.
2. Іванчук А. В., Матвійчук А. Я. Поняття натовпу у змісті безпеки життєдіяльності. *Сучасні технології підготовки майбутніх учителів трудового навчання та технологій, педагогів професійної освіти і фахівців образотворчого та декоративного мистецтва: теорія, досвід, проблеми*. 2021. Вип. 3. С. 28–32.
3. Патракеєв І. М. Онтологічне дослідження міського середовища. *Управління розвитком складних систем*. 2015. № 23. С. 159–168. URL: [dx.doi.org\10.13140/RG.2.1.1300.6809](https://doi.org/10.13140/RG.2.1.1300.6809) (дата звернення: 06.06.2023).
4. Стукаліна О. В., Кулик Л. М. Міжнародний досвід запобігання терористичним актам у великих містах. *Challenges of legal science and education: an experience of EU countries and introduction in Ukraine: collective monograph*. Frankfurt (Oder): Izdevniecība “Baltija Publishing”, 2020. Р. 378–393. URL: <http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/2359> (дата звернення: 02.06.2023).
5. Geerts E., Karcher K., Dimcheva Y., Toribio M. 2 European urban (counter) terrorism’s spacetimeatterings. *Contemporary Reflections on Critical Terrorism Studies*. Taylor & Francis, 2023. Р. 32–51. <https://books.google.com.ua/books?id=M868EAAAQBAJ> (дата звернення: 29.05.2023).
6. Global Terrorism Index 2016. Institute for Economics & Peace. URL: <https://www.economicsandpeace.org/wp/content/uploads/2016/11/Global-Terrorism-Index-2016.2.pdf> (дата звернення: 01.06.2023).
7. Ivanchuk A., Zuziak T., Marushchak O., Solovei V., Krasylnykova I., Hlukhaniuk V., Krupka V. Interest of the pre-service teachers in the alcohol-related issues. *Problems of Education in the 21st Century*. 2023. 81 (2). Р. 206–222. URL: <https://doi.org/10.33225/pec/23.81.206> (дата звернення: 01.06.2023).
8. Яким Р. С. Безпека життєдіяльності людини: навч. посіб. Львів: Вид-во «Бескид Біг», 2005. 304 с.